

Літературна вдова

Богдан Сушинський

"Це вони, Літературні Вдови, позаганяли
в могилу своїх Літературних Небіжчиків,
а тепер заганяють туди й саму літературу!".
(... з "епохальних" роздумів героя
цієї епохально-романної новелетти).

1

Поховальне надвечір'я...

Крони завітчаних хрестів упокійно нидіють поміж понурого хрестовиння оголених, зчорнілих від журби кленів.

Ладаний вітер розправляє жалобні стрічки на древній порослі бузку і поминально голосить поміж благоденними баньками цвинтарної церкви.

— Якби-м, отак, помер, то на подвір'я Спілки письменників би-сте мене не несли, — епохально заповідав гоноровий галицький класик-горянин, вшановуючи щойно принесеного на спілчанський жертвник колегу.

— А то чому - аж так? - манірно подивувалися Гелена-поетка, в миру — Літературна Вдова.

- Бо то ми так на душу легло.

— Е, то легло — тай легло. Але на таке мені видає сі, що як, ото, гуртом, голосуючи, кожного з нас до Спілки "заносили", так гуртом і виноситимуть.

— Тільки не мене, — гонорово випинає підборіддя горянин.

— Ну та хіба що літературних небіжчиків велено буде ховати якось по-іншому, — манірно поводить плечима Літературна Вдова.

— Я ніколи не був і не буду "літературним небіжчиком"! - зривається на вертепний фальцет метр-горянин. - Би-сте не сміли так називати мене! Тобто... небіжчиком я неминуче стану, але ж не літературним.

— А я так собі міркую: як котрийсь із літераторів у час Божий стає небіжчиком - то річ природна; неприродно, що більшість літераторів стають "літературними небіжчиками" ще за життя.

— А, Матко Боска, та ви вже геть памороки мені забили, Гелено! - не до кінця второпав мовлене нею гоноровий класик. — Таж, власне, я ще ж ніякий не небіжчик!

— Е, та то небесними небіжчиками стаємо аж тоді, як наші тіла боголюбно кладуть у труну, а літературними... - щойно наші книжки знависніло кладуть на книжкову полицю. Ви ще й не Богові, а лише видавцеві-спонсорів, душу віддали, а вже нервуетесь... — по слову так, наче отрути в келишок із вином накапувала, впокорює свого давнього коханця Гелена, пригадуючи, що й коханцем він був так само

невдатним, як і літератором.

— Таж вони, — жестом Цезаря, що, стоячи на вершині пагорба, обводить правицею велелюддя міського плебсу, обвів класик-горянин негустий гурт літературного товариства, — і в цьому позаздрять мені! "Того скурвого сина, — казатимуть, — ще й на тамтому світі на руках носять!". Нібито мене й на цьому колись носили!

— А мене, бувало, що й носили... — мрійливо пересіпує сідничками Гелена, втрачаючи до метра-горянина будь-який інтерес.

2

Тим часом поховальний ритуал чергового літературного небіжчика триває.

Під розкішним склепінням вербових каплиць — астральний хор цвинтарного вороння...

— Ярунцю, золотко ти моє критикантське, — солодощо так проказувала під цей хор підстаркувата Літературна Вдова до молодого літературознавця, відповідального секретаря обласної організації Спілки. — Най тя шлях трафить, як не прийдеш колись на моє погребіння та не скажеш, яка-м була файна поетка.

— Мо' й не прийду... — знервовано стенає кістлявими плечиками критик-літературознавець.

— Е, та як ти не скажеш на моєму погребінні, яка-м була файна поетка, то тоді вже справді постанеш перед світом не літературознавцем, а літературозгубцем.

— А так, — незворушно погоджується майбутній літературозгубець, — старші письменники казали, що таки справді "були-сте..."

— Та ти ж не про те маєш казати, про що тобі говорили тоті літературні кастрати, — погордо повела Літературна Вдова підборіддям у бік сивочолого гурту, — що-ся за мною всі до одного переволочили. Яка-м була в ліжку — тото й без тебе всі вони знають; крім самого тебе, звичайно. Ти ж казатимеш про те, якам-м була талановита.

— Та старші письменники й про талант ваш теж скажуть, — одчайдушно відбивався від натиску Гелени Стратник молодий літературозгубець, замість того, щоб безбожно пообіцяти і здихатися її.

— Може, й сказали б, таж вони не здатні, — мерзлякувато обгортається довжелезним шерстяним шарфом Літературна Вдова. — А не здатні, тому що нездарні і заздрісні. Але, щоб ти знав: у ліжку вони такі ж нездарні, як і в поезії. І взагалі, якщо вже ти не навчився модно критикувати, то навчися хоча б манірно хвалити.

— Та вже скажу, як до того дійде, — нервово посіпує дужками окулярів амбітний літературозгубець. — Але я до того, що є старші письменники, котрі і знають, і скажуть про вас краще, ніж я.

— Е, та так файно, як ти, тоті бахурі літературні вже не скажуть. Вони ж тепер уже не знаються — ні на жінках, ні на поезії.

— А я що мав би казати: — не стримується задерикуватий критик, — що в ліжку ви були такою ж талановитою, як і в поезії?

— Краще вже кажи, що в поезії була-м такою ж вправною і талановитою, як... у ліжку, — замріяно зітхає Літературна Вдова. — Всі знають, що зазвичай так не буває,

тому що насправді в жіночій долі все через "або - або"... Але мені, Ярунцю, вдавалося і там, і там. Така-м солодка була... - грайливо повела змарнілими стегенцями, — що коли-м починала читати свої віршики, то старші літератори вже думали не про рими мої, а про перса.

— О, самі кажете, що старші ... А я звідки можу знати, які-сте були? — поступливо проказує Ярунцю, і поривається підійти поближче до труни з небіжчиком, але Літературна Вдова грайливо перехоплює його за плащове передпліччя і, забуваючи про те, учасницею якого ритуалу вона сьогодні стала, безцеремонно притягує молодика до себе.

— Йой, та я геть забула, що моїх пестошів ти так і не зазнав, — подихом обпалює вушко молодика. — А то чом, Ярунцю? Ще й десять років тому міг би на мене задивлятися, бо ще й зараз дехто з молодших чоловічків мліє переді мною. Тому хвали бога, що ти мені тоді не трапився.

— Та оце ж і хвалю.

— Хто ж так, літературозгубцю ти наш, хвалить жінку?! То що, жалкуєш, що не спізнав моїх чарів? Зізнавайся.

— Але ж ви розумієте, що на цвинтарі жалкувати за таким гріх, — з чернечою стоїчністю намагається упокорити її Ярунцю.

— А де ще за таким жалкуватимеш, як не на цвинтарі? — з відьомським навюванням прошепотіла йому на вушко Літературна Вдова. - Тільки тут, тільки на цвинтарі. А знаєш, мій душезгубцю, чому? Тому що поза його брамою треба не жалкувати, а надолужувати.

— На Бога, пані Гелено! Дайте спокій і собі, й мені.

- Не дам тобі спокою, не pozwalam! — усе рішучіше запалювалася Літературна Вдова, — поки-м жива - навіть на цвинтарі не дам. Тільки ж обов'язково скажи, що-м була талановита, — враз підвищила вона голос, помітивши неподалік них критика Луцяка. - Бо той критичний бахур Луцяк, — навмисне голосно вимовила прізвище свого давнього недоброзичливця і такого ж давнього, але зрадженого нею, коханця, — хоч і прийде на мої похорони, але такого при свічках наговорить, що хоч встань із труни й повісься.

— То вже як кому ведеться, — ніяковіє Ярунцю. — Але казати таке на цвинтарі - справді гріх.

— На цвинтарі вже нічого не гріх, тому що всі гріхи наші лишаються за ворітьми цвинтаря.

— Ая, та можна спочатку повіситися, а вже потім — у труну, і то винятково за рахунок Літфонду, — стиха, але з ескадронною безпардонністю радить Літературній Вдові критик Луцяк, набожно при цьому хрестячись. Та все ж таки підступає ближче до Гелени Стратникової. - Ти ж ба, що діється, — звертається він тільки до "літературозгубця", ігноруючи присутність Гелени. — Літераторів у Галичграді вже катма, самі літературні вдови лишилися

— А таки йдеться до того, — спробував утиснутися в його монолог Ярунцю, проте

Луцякові не до його трибунних амбіцій.

— Погляньте-но на цей гурт! — патетично вказав критик правицею на блаженський гурт людей, що незворушно спостерігали за тим, як гробокопачі прикидають землею труну чергового літературного небіжчика. — Вже не тільки у Галичграді, але й у всій Україні письменників катма, а літературних вдів — наче вороння. Ніби то вже й не Спілка письменників, а Спілка самих тобі літературних вдів.

... Але ж, хто у Галичграді не відає, як критик Луцяк, знаний по навкололітературних колах під псевдонімом "Критьо-Кастрат", через його здатність за гонорарний червінець викаструвати будь-який подаючий надії талант, люто, і, водночас, по-літературному вишукано, ненавидів письменницьких удів?

"Це вони, літературні вдови, — не раз, підпивши, пафосно виголошував він із келишком в руках на презентаційних поминках чергового літературного невдахи, — позживали з цього світу своїх чоловіків-письменників, а тепер приміряються, як би позживати й своїх коханців! Це літературні вдови спершу позаганяли до могил своїх літературних небіжчиків, а тепер заганяють туди й саму літературу!".

3

...Що ж до прізвиська Гелени-поетки, яку, позаочі та поміж собою, спілчани справді називали "Літературною Вдовою", то, звичайно ж, воно мало свою, цілком сюжетну, і достоту "літературну", історію

... Правду кажучи, у житті Гелени все складалося так, як і мало складатися саме в неї. "Ге-ньяль-ний" — як то з галицько-аристократичною манірністю вимовляла сама Літературна Вдова, — поет Данило Стратник закохався був у значно старшу й одружену Гелену ще старшокласником, щойно його родина перебралася до Галичграда з якогось далекого села. І навіть переспати з нею примудрився вже на другий день після випускного вечора.

От тільки спільну доньку Катеринку красуня-галичанка народила йому, вже "у Києві", будучи дружиною якогось літнього письменника. Відтак побратися із Данилом, на той час уже не тільки "ге-ньяль-ним" поетом, але й правозахисником, їй вдалося лише по тому, як бідака-чоловік її віддав свою чорнильно-рукописну душу Небесному Цензоріві, і Гелена стала вдовою, "літературною"...

... Втім, насправді "літературно вдовою" Гелену стали називати ще за життя її першого, літнього, чоловіка-літератора, і, що найтрагічніше, він про це знав. Але, як мовить у подібних ситуаціях сама Гелена, "до сту дзяблув" подробиці...

Отримавши в спадщину скромну кімнатку в комуналці, в якій вони з тим письменником-неборакою жили (бо пристойну квартиру і все майно він залишив своїй першій дружині), Гелена дуже швидко зуміла поміняти її на однокімнатну у далекому Галичграді, в якому колись навчалася, і з якого подалася до рідного Данилові села Спокут за направленням.

Але, навіть віддавшись за Стратника, перебиратися до своєї "Галиції" не поспішала, маючи намір штурмувати столичні літературні редуті пліч-о-пліч із "до сту дзяблув ге-ньяль-ним" чоловіком, та поступово перетворюючись при цьому на ніким не

уповноваженого консула "ге-нья-льних галицьких літераторів у стольному Кийові".

... Не чекаючи кінця ритуалу поховання, Гелена знімає з пишної зачіски чорний шарф і бреде до виходу зі цвинтаря.

Ця жінка гаразд відала, що по-справжньому притча про "літературних вдів" почала гуляти Галичградом саме тоді, як вона, Гелена Стратник, відмовилася їхати у село під Київ, до Данила. Котрий, повернувшись із комуністичних таборів Мордовії з "чахоточно надірваним", як він сам писав їй, здоров'ям, доживав свої останні дні в тій самій літній кухоньці, в якій колись вони удвох мріяли, творили і безбожно, до нестями, займалися сексуальними екзальтаціями.

Єдиним виправданням слугувало їй те, що в останньому своєму листі Данило переконував, ніби здатен обійтися без її піклування, оскільки, мовляв, ним опікується господиня їхнього давнього пристановища. От, чого він справді хотів би, то це – хоча б на змиг ока побачити її.

Й оскільки на листи Гелена воліла не відповідати, якийсь час колишній "в'язень совісті" (сама Літературна Вдова називала його "в'язнем власної дурості") наполегливо домагався її відповіді, телефонуючи то до Спілки, то до спільних галичградівських знайомих. А змирився із втратою тільки тоді, як хтось із "доброзичливців" переповів йому слова, кинуті Геленою у відповідь на звинувачення того ж таки Луцяка — у "зраді Поета в найтяжчі днини його буття":

" Як мужчина, він перестав існувати для мене ще задовго до Мордовії, — запально кинула вона тоді в гурт "літературних небіжчиків". — А, щоб шанувала його як поета, він у ліжку мені не потрібен. Мабуть, так вже й судилося мені — вікувати Літературною Вдовою".

* * *

...А вже згодом Гелена дізналася, що майже того ж дня, коли йому послужливо переповіли вирок коханої жінки; єдиної, і на все життя – коханої, колишній "в'язень совісті" втратив і ту, кого досі вважав своєю донькою – Катерину, котра, після закінчення юрфаку, працювала, тепер уже в Незалежній Україні, у незалежній-таки прокуратурі.

Повернувшись зі службового відрядження, вона з неприхованою агресією сприйняла появу колишнього "політв'язня власної дурості" у своєму службовому кабінеті слідчої, і заявила, що завжди ненавиділа його за націоналізм, оскільки націоналістів хоч зараз ладна душити власноруч.

А, щоб уже остаточно добити, повідомила Данилові, що давно й офіційно зреклася його, не бажаючи, щоб у її "особовій справі" залишалася ганебна націоналістична пляма.

4

...Поховальне надвечір'я...

Крони завітчаних хрестів упокійно нидіють поміж понурого хрестовиння оголених, зчорнілих від журби кленів.

Ладаний вітер розправляє жалобні стрічки на древній порослі бузку, і поминально

голосить поміж блаґенькими баньками цвинтарної церковки.

— Якби-м, отак, помер, то на подвір'я Спілки би-сте мене не несли, — вкотре вже епохально заповідав гоноровий галицький класик-горянин, просто під кроною церковно-брамного дубу вшановуючи, разом із Літературною Вдовою, щойно принесеного на спілчанський жертovníк колеґу келишком "до сту дзяблув ге-няль-ного" коньячку.

Випили, незлостивими поглядами провели поріділий гурт ще й досі не відданих на поталу Небесному Цензорів літературних небіжчиків, і знову випили. Тепер уже за цих, усе ще незаслужено живих, колеґ своїх, але... не чокаючись.

— Таж вони, — жестом Цезаря, що, стоячи на вершині пагорба, обводить правицею велелюддя міського плебсу, обвів метр-горянин суєтний гурт літераторів біля дверей ритуального "бусика", — навіть побачивши мене на ношах-марах, все одно позаздрять! "Ти ж ба", — казатимуть, — того скурвого сина вже й на тамтому світі на руках носять!". Нібито мене й на цьому колись носили!..

Львів-Одеса,
липень 2009 року.